

Forhastet forslag

Illustrasjonsfoto: K.M.Frøyset

Foto: Arne Åsen

Kulturhistoriker og arkeolog Sjur Harby er innehaver av Disen Kolonial, hvor han jobber med kulturarvrelaterte spørsmål og rådgivning. Harby skriver fast for Gamle Hus & Hager; Nationen, Hamar Arbeiderblad, Kulturarven og er redaktør av medlemsbladet AquaVIT. I denne spalten deler han sine tanker rundt aktuelle saker innen kulturarv og bygningsvern med oss.

«I mange tilfeller kan et fredet stabbur eller en liten låve få en mye sikrere framtid om bygget blir en del av et tun i Hafjell, Hemsedal eller i Holmenkollåsen», uttalte gårdeier og venstrepolitiker Mikkel Dobloug til Nationen nylig. Kan et oppslag gjøres bedre?

Tekst: Sjur Harby

Det var fremdeles sommerstille i avisene da Dobloug slo til. «Myndighetene må åpne for at eiere av fredede gårdsanlegg kan få selge og flytte husene de ikke har bruk for eller råd til selv å vedlikeholde», fortsatte han. Selv sitter han med tre stabbur som ikke lenger har noen funksjon fordi antikvariske myndigheter sier nei til funksjonsendring. Totalt omfatter Peer Gynt-gården i Gudbrandsdalen 22 fredede hus. Stabburene kunne blitt romantiske overnattingsrom til sommerbruk. I stedet vil Dobloug nå, etter eget utsagn, la dem forfalle. Umiddelbart er det lett å fatte sympati for Dobloug. Det kan synes meningsløst og urimelig at grunneiere skal vedlikeholde og oppbevare bygninger som ikke lenger har noen funksjon. Men er løsningen å selge dem til nedplukking, bortkjøring og oppsetting på nytt sted? Hva blir da igjen av fredningens hensikt, nemlig å bevare bygningene intakt på det sted der de i sin tid ble reist? Hva skjer med den kulturhistoriske kontekst som forklarer deres beliggenhet, funksjon og utforming, deres lokale koloritt og identitet? Er private hyttetun på Hafjell, i Holmenkollå-

sen eller i Hemsedal rett adresse for landets 5735 fredede bygninger? Skal et slikt frislepp gjelde alle fredede bygninger, eller bare dem som til enhver tid er ute av funksjon? Hvilke kriterier skal legges til grunn for salg: Eierens økonomi, bygningens representativitet, dens tilstand eller alder?

Betenkelighetene stopper imidlertid ikke her. Doblougs forslag innebærer ikke bare at selve intensjonen med fredningsbestemmelsene undergraves, men også at fredede bygninger tilskrives en markedsverdi på linje med kunst og antikviteter. Slik tomter kan stykkes ut og omsettes for klingende mynt, slik vil fredede bygninger kunne selges unna når arv skal deles eller når det kniper for en generasjon eller to. Det ulovelige salget av et fredet interiør fra en Østerdalsstue på Koppang i Hedmark, viser med all tydelighet hvilke krefter et slikt syn åpner for.

Men rett skal være rett. Dobloug påpeker nok en gang dilemmaet med at en kollektiv interesse lesses over på private skuldre. Riksantikvarens tilstandsregistrering dokumenterer at 62% av fredede bygninger i privat eie trenger moderate eller store utbedringer i årene fremover. Regjeringens mål om at landets fredede bygningsmasse skal komme opp på et akseptabelt vedlikeholds nivå innen 2020, er

og blir et luftslott så lenge bevilgningene ikke følger med. Behovet er 800 millioner kroner årlig, mens de offentlige tilskuddsordninger i 2010 ligger på en tiendedel av dette beløpet. Det er med andre ord ingen reell politisk vilje til å nå det mål de folkevalgte selv har vedtatt. Skulle pengene mot formodning dukke opp, vil mangel på kompetente håndverkere raskt bli en realitet med den prisdrivende effekt dette innebærer.

For ordens skyld: Det var en forretningsmann, tidligere riksantikvar Harry Fett, som fikk gjennomslag for fredningsinstituttet. Fett og hans lille administrasjon så hvilke kulturverdier som daglig gikk til spille gjennom salg, riving og uvetting ombygging. Kampen var lang og først med Danmarks bygningsfredningslov i 1918, ble arbeidet intensivert her hjemme. Den 3. desember 1920 hadde kulturminnevernet det nødvendige juridiske grunnlag til å utøve sin virksomhet. Et omfattende fredningsarbeid av etterreformatoriske bygninger og anlegg ble deretter igangsatt av Riksantikvaren.

Spørsmålet er om debatten Dobloug reiser er så interessant som fylkeskonservator i Oppland, Dagfinn Claudius, vil ha det til. Snarere virker utspillet forhastet, ubetenksomt, kunnskapsløst og lite reflektert.